

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu. — Ustanovniki in deležniki tiskovnih društev dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolek 30 kr.

Naše misli zastran direktnih volitev.

Federalistična stranka po vseh deželah se strinja v tem, da se neposrednih volitev v drž. zbor udeleži, in sicer zato, ker hoče s tem zabraniti, da se namesto federalistov ne volijo ljudje, ki bi, zatajivši deželne in narodne pravice, ustavakom gospodstvo še bolj utrdili.

S federalistično stranko se moramo tudi mi Slovenci na volišče podati ter napeti vse moči, da v njenem smislu prave poslance v drž. zbor volimo. — Po novi postavi direktnih volitev bode Štajarsko v drž. zboru štel 23 poslancev; 4 iz velikega posestva, 8 iz mest in trgov, 2 iz kupčijske in obrtnijske zbornice, 9 iz kmetijskih občin. Trije zmed teh spadajo na slov. kmetijske občine.

Ni nam danas namen in tudi volja ne, volilni nagovor napisati, kar je itak zabadava, ker le malokdo to bere, še manj pa kdo k srcu si vzame. Povemo le, kar je dozdaj velika napaka pri volitvah bila, da namreč volilnih odborov nismo imeli, kateri bi bili kažipot zbeganemu ljudstvu, ktero si samo pomagati ne more. Za srečen uspeh prihodnjih direktnih volitev je treba v vsakem volilnem okraju sestaviti odbor modrih in delalnih mož, ki bodo vse storili, da se volitev srečno zvrši.

Odborov prvo, poglobitno delo bode, postaviti za okraj kandidata, ki največ zaupanja pri volilcih ima. Pri izbiranju kandidata bodi povsod ravnilo: ako le mogoče, deželnega poslanca tudi za kandidata v drž. zbor postaviti. Le če bi kateri morebiti popolnega zaupanja v dotičnem okraju ne imel, se naj poišče drug, zanesljiv mož. Da so pa dež. poslanci ob enem tudi drž. poslanci, je priporočati zato, ker bi se sicer pri direktnih volitvah lahko prigodilo, da pride v drž. zbor mož, ki v političnih, državnopravnih rečeh drugače misli, kakor naši deželni poslanci, kar bi bilo nevarno in pogubno.

Govori se po časnikih tudi o nekem „osrednem volilnem odboru“, kateri bi za vse slovenske okraje kandidate postavil. S tem predlogom se ne moremo sprijazniti, in sicer zato ne, ker je v vsakem okraju dovolj politično zrelih mož, da si izberejo kandidata, ki jim najbolj sodi, osredni odbor pa v posameznih okrajih sam le malo ali prav nič storiti ne more, da nasvetovanemu kandidatu k zmagi pripomore. Če pa še osredni odbor, kakor se je to žalibog že zgodilo, kandidata nasvetuje, kateri dotičnemu okraju všeč ni, ali pa celo nasproti dela nasvetovanemu kandidatu, napravi že iz začetka razpor, ki ima vsikdar žalostne posledke. Naj se osredni odbor za vso Slovenijo osnuje, kandidatov pa naj ne imenuje, marveč sprejme vsacega, ki si ga dotični okraj sam postavi. Osrednemu odboru pripadalo bi pa važno delo, da skrbi o pravem času okr. volilnim odborom za tiskovine, oglase, poduke ali tudi za potrebne stroške; da odgovarja na stavljenja vprašanja in daje potrebne nasvete. Okrajni odbori naj bodo, kolikor je to mogoče, na središču vsakega volilnega okraja; središče si naj domoljubi sami izberó. Kjer so politiška društva, se bo gotovo vse storilo, kar je potrebno, da ljudje zvedó, za kaj da gre, in koga treba voliti.

Eno stvar še naj ob koncu omenimo. Mnogoletne ustavne homatije so rodile pri nas kakor po drugod nekako otrpnost in malomarnost, ker se vrh mnogokratnih volitev stvar k dobremu obrnola še ni. Ljudje so vednih volitev do grla siti ter pravijo: „Čemu bi še volili, saj je vse zastoj!“ Prijatelji, nikar tako ne govorimo! V Avstriji gre že več let sem za to, da si pridobijo posamezne dežele več pravic, tako da bode vsak narod proti potujčevanju zavarovan, da uživa kat. cerkev popolno svobodo, da si dežela vso upravo tako uravna, kakor se njenim razmeram najbolj prilega. Temu nasprotujejo ustavaki, ki hočejo iz dunajskega državnega zbora zapovedovati deželam

in narodom, kat. cerkvi, šoli in vsakej človeški družbi. Vojskuje se federalizem s centralizmom. Po neposrednih volitvah je prtrgana zadnja nitka, ki je še vezala posamesne dežele z osrednim zastopom v drž. zboru! Po neposrednih volitvah sestavljeni državni zbor ne bi več v nobeni zvezi bil z deželnimi zbori, in državni poslanci se zamorejo celó druge poti držati kakor je ona, ktere se držé deželni poslanci z ozirom na pravo korist dežele in deželanov.

Boj med federalizmom in centralizmom se pa ne dá naenkrat skončati, — skončal se sploh poprej ne bo, dokler se ljudje ne zavedó, da je res najboljše, kar federalisti hočejo, da so namreč dežele in narodi v njih v vseh, javno življenje zadevajóčih stvarih samostalni, ne pa podvrženi državnemu zboru, v katerem slučajna večina odločuje v najvažnejših rečeh. Ta zavedenost se je v novejšem času na vse strani tako razširila, da je pri vsej enostranosti nove volilne postave mogoče zmagati federalistom. Na naši strani bode odslej več poslancev iz Galicije, vsi oni namreč, katerih najnovejši minister dr. Ziemalkowski ne zapelje na krivo pot. — V državni zbor pridejo tudi, kakor vse kaže, vrli Čehi, da pomagajo zmagati centralizem. Tirolci in Predarlčani so naši zvesti zavezniki. Dalmatinci še sicer zdaj pobirajo stopinje za ustavaki; toda upati smemo, da sedanji dalmatinski poslanci več voljeni ne bodo, ker so vsled svojega krivega postopanja občno nevoljo v domovini vzbudili. — Zaveznikov imamo slednjič po vseh drugih nemških deželah, katerih bode gotovo vsaka vsaj nekoliko federalistov v drž. zbor volila. Zmaga federalistov ni toraj nemogoča stvar.

To čutijo tudi naši nasprotniki — centralisti, zatoorej delajo na vse kriplje, da si zmago zagotovijo. In v taci razmerah bi mi zdaj roke križem držali? — Nikogar motiti ne sme, da je postava dir. volitev najvišje potrjenje dobila. S tem ni rečeno, da mora odslej pri tem ostati, kar so ustavaki sklenoli. — Deputaciji Mariboržanov, ki so se med drugim tudi za potrjenje dir. volitev na Dunaj zahvaliti šli, so rekli cesar blizo tako-le: „Upam, da se bode po volilni prenapredbi pot našla do poravnania in sprave, in nič bolj ne želim, kakor da bi volilna prenapredba Avstriji v blagor služila.“ S tem pripoznavo vladar, da je poravnania in sprave med narodi in deželami potreba, v tem ko si centralisti domišljujejo, da nastopijo po dir. volitvah gospostvo za ves bodoči čas!

Slovenci sami — seveda — federalizma ne moremo na noge spraviti, toda pomagali bomo zdatno, da nastopi zaželeni čas sprave med narodi, ako namreč po pametni volitvi podpremo federaliste drugih dežel!

0 prenapredbi srenjskih zadev.

VII.

Poglejmo zdaj liberalne pridobitke in posebe še „svobodno srenjo kot podlago svobodnej državi.“ V obče je stanje takošno, da pri mnogih oblastnijah, instancijah, nadglednih organih, uredbah, postavah in postavnih dodatkih dostikrat niti gosposke več ne vedó, na katero stran krenoti, da se prava pot pogodi.

Srenja imela je poprej enega gospoda, zdaj ima tri, oziroma štiri: politiško gosposko, okrajni zastop, okr. šolsko svetovalstvo in deželni odbor (dež. šol. svet); vsaka teh gosposk ima posebnih pravic, po katerih zamore srenje žokati in strahovati. — Vse toži, da srenje nič ne storijo; dež. odbor toži, da polit. gosposke premalo storijo, dež. zbor se pritožuje, da so okrajni zastopi za nič in je devlje pod ostro nadzorstvo pol. gosposk, srenje pa pod nadzorstvo okr. zastopov. In tako žoka, nadzoruje in popravlja gosposka gosposko.

Temu se tudi čuditi ni; več ko je namreč gosposk, menj se zgodi, ker je druga drugej na potu ter se druga na drugo zanaša. Največ še delajo advokati in notarji — seveda za se — in pa davkarije. Bog vari, da bi jim to sposnašali; drugače ravno biti ne more, kajti bolj ko ljudstvo obožava — in to največ po krivi upravi — več imajo tudi advokati in davkarije in druge oblastnije opraviti. — Ubogi, od davkarije in drugih oblastnij stiskani kmet, ne dobivši nikjer pomoči, teče v hranilnico ali pa k bahačem v mestih in trgih, ki mu navadno tako pomorejo, da — skoro popolnoma onemaga. Vzame se mu po 40, 60 do 100 %, in v ta namen pridelek na polju ali v vinogradu na leta zanaprej pograbi. To je stokrat hujša desetina od nekdanje. Zatoorej se tudi čuditi ni, zakaj da so mestjani, bahači in mnogi uradniki ob času volitev proti kmetskemu ljudstvu v najtesnejši zvezi. —

Se ve, da je povsod pri enih kakor drugih častnih izjemkov; posebno je pa purgarstvo menj rogato in trdo proti kmetom, kjer ni uradnikov. — Pisarij po uradnijah ni ne konca ne kraja, uradnikov vse gomezi. Pri mnogih stroških za davke, priklade, štampeljne itd. se pa mora še posebe skoro vsaka pisana vrsta plačati. — Srenjske in okrajne doklade so 4—5 krat večje od nekdanj in se še leto za letom množijo; pota in ceste so pa v obče slabše od nekdanj, dasi okr. zastopi mnogo denarja na ceste posujejo. Pri vseh ogromnih stroških, ktere ubogo ljudstvo trpeti mora, je pa javna varnost v takó slabem stanju, da že ne vedó ljudje kaj početi. V nekterih krajih najdeš že komaj hišo, v katero še niso tatovi strli; v mnogih krajih se potepuhi pri belem dnevu posebno pri samotnih hišah zglašajo in ljudi natezajo. V tem pa, ko za potepuhe strahu ni, ima gospóda veliko skrb za duhovnike, kaj da s predižnic govore; in če se le kaka nevšeč beseda ulovi, se

pokliče duhovnik pred sodnijo. Ljudstvo za dragi denar skoro nobene pravne obrambe nima; kar pa pri gospôski opravi ima, ne gre naprej, ker je gospôska večidel z nepotrebnimi pisarijami preobložena.

In ker že o novih pridobitkih govorimo, ne smemo zmolčati hranilnice, ki so se v novejšem času po mnogih krajih ustanovile. Kakor kažejo skušnje, se bogate hranilnice največ ob denarjih, ki prihajajo iz rok ljudstva, a ljudstvo ima uboge malo od hranilnic. Mestjan ali tržan, ki potrebuje denarja ter ima le nekaj stopinj do hranilnice, dobi proti menjici (vekselnu) denarja, kolikor ga potrebuje; kmet mora daljno pot storiti, svoje posestvo ceniti in posojilo vknjižiti dati; notarju, uradnikom in državi desetino odrajta, preden koj dobi. Ker je kot slab plačnik povsod na glasu, dobi kmet le težko in proti neprimernim obrestim denarja na pòsodo. Visoke obresti pa spravijo marsikterega na kant. —

To so liberalni pridobitki za kmetijski stan. Če pa kmetje svoje želje in pritožbe v peticijah deželnemu zboru predložijo, preidejo liberalni gospodje poslanci pri tem predmetu na dnevni red, in mali baron Rast pobaše kot poročevalec med posmehom zbornice celi kup peticij in jih vrže na stran! —

Skončajmo žalostni, a resnični popis! Kmetje so zadolženi, zemljišča se drobé v majhne kósce; drug za drugim gre iz kmetijstva, meščani in tujei pa kupujejo kmetijska posestva. Zbegani in obupni kmetje se spuščajo v pravde ali si pa sami skušajo posilama pravico napraviti, kar jih potem pred sodnijo in — v zapor spravi. — Ako se kmetijstvu kmalu v pomoč ne pride, bode pokončano, kakor je obrtnija.

Gospodarske stvari.

O vinstvu,

ali kako se vino v kleti oskrbuje.

(Spisal Franjo Jančar.)

Spremembe ozračja.

Kedar mislimo v drugič vino pretočiti, moramo vselej na lepo, mirno vreme gledati. O vetrovem času se namreč vino vzdigne in rado vre, kar vsak lahko zapazi na polnih sodih; ko čep izmakne, bruhne vino ven, veter je vino vzdignol, ali prav za prav sprememba ozračja. To prikazen tudi spomladi zapazimo o mesecih marciju ali aprilu. Zato pa se mora vino poprej pretočiti, meseca januarja ali februarja v lepem, tihem vremenu, kadar se tudi veliko lože s sodi dela, katerih je treba izpirati, prekucavati in snažiti; kar se ne bi dalo ob deževnem ali celó snežnem času tako lahko zvrševati.

Kako se vdrugič vino pretaka?

Kdor ima 10 štrtinjakov ali 100 veder vina za pretakanje, najbolje stori, ako troje sodov enake velikosti dobro pripravi in dela tako-le: enega uvrsti, in ko se mu je žveplo vžgalo, se va-nj vlivati začne iz bližnjega soda, ki je na medeno pipo djan; drugi sod je za drožje, ki ga bo, ako se noče za to kad rabiti, iz ktere se potem drožje v prazni sod, ki na koncu pretakanja ostane, pospravi; tretji prazni sod pa se uvrsti na mestu, na katerem je ravnokar pretočeni sod bil, in se torej samo pipa v bližnji sod dene in dalje pretaka. Med tem, ko se iz enega soda pretaka, se prejšni sod izpira; in ko iz naslednjega čisto vino izteče, je že ta sopet pri rokah. Tako se pretakanje do konca zvršuje, kar zamoreta dva človeka v enem dnevu opraviti, če sta vajena in nekoliko urna. Zadnjič se tudi tisti sod pretoči, v ktereга smo o prvem pretakanju vso debelo, vsedeno nesnago zlili. Vino iz tega soda se zamore rabiti za dolive, ker ni slabo nego le nekoliko bolj trdo, burno ali silno je; drugemu prilito pa se nič ne pozna. Še bolje pa je, če se za domačo potrebo obrne. Preden se vino v sod vlija, se vsakemu palec dolg in širok kosček žvepla vžge.

Kako se sod drožja oprosti?

Dokler čisto vino teče, se vse v drugi sod vlija; ko pa že začenja bolj po malem teči, je treba pazljivo, polagoma sod od zadej vzdigniti, in če bi se droži zganile. Sod se pusti cediti, dokler se droži ne prikažejo; potem pa se koj pipa zaškrne in sod iz svojega mesta vzame, pipa izmakne, sod pa iz pivnice spravi. Tu se za bokal vode v sod vlije, sod nekoliko povalja ter zavalji potem na letro, ktera je na enem koncu s podnožjem ali šrogami podložena, pod ktero se škaf postavi in droži vanj iztočijo.

Kamo z droži?

Spravijo se v sod, ki smo ga že poprej na svojem mestu uravnali, ali pa v kad, in zadnjič iz kadi v prazni sod, kateri ob koncu pretakanja ostane. Ker še niso vse droži iz soda, se sopet nekaj več vode v sod vlije, in sod prekucuje, droži pa v sod spravljajo. Te droži pa niso več tako dobre, ko so prve bile, zato si jih vincarji hranijo in potem na tropine vlivajo, ko te kuhajo, kar boljše žganje stori. Tretje, na isti način pridobljene droži pa vincarji z vodo stanjšajo in jih živini piti dajejo.

Kako se drugo pretakanje konča?

Ko smo vse sode popolnoma napolnili in čepe trdneje v pilike vpostavili, se tisti sod, ki ni celó poln, na pipo dene za doliv in domačo potrebo, ako se ni za to tisto vino obrnilo, ki smo ga od unega soda natočili, v ktereга smo o prvem